

В. 2148

Константина Милецька

ВІРА ЛЕБЕДОВА.

П І С Н І.

ЛЬВІВ, 1908.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка
під вярдом К. Беднарського.

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00485361 (R)

0.20p

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ И 36003

И. 18744.

2012

ПІСНІ.

Одного разу заспорили пісні між собою, котра з них могутнійша. „Попробуємо ся!“ гукнула боєва, потрясаючи грімко щитом. Хай кожда з нас зложить доказ своєї сили, а та, що найширші обгорне круги, найбільше підобє сердець, та одержить пальму побіди“.

„Згода!“ пристали другі посестри — і попис начав ся. Перша перед форум виступила боєва пісня. В лискучім шеломі на сьмілому чолі, в сталевій твердій збруї на дівочій груди завела гучним голосом свою мельодию. Мов рокіт грому котили ся могутні звуки по околичних горах, клонячи долі верхівя найвисших дерев, заворушуючи тихе плесо спокійних вод. На їх зазив фалянги воїнів хопили за ~~з~~ оруже, жажда бою наповнила їх серце, вони кидали затишні домові огнища і спішили на боєвище. Червоні струї крови закрасили цьвітисті ниви, табуни коний доптати стали богаті плоди піль і городів, луна пожеж осьвітила згарища і руїни. І поніс ся скрізь по країні плач материй, що потратили синів, і плач дітий і жінок, що

потрапили батьків. І струї сліз зілляли ся з потоками крові в одно море...

„Могуча ти сестро!“ сказали другі пісні, коли боєва скінчила — „але страшна. Глянь, кілька горя спричинила, кілька могил викопала! Не такої сили ми хочемо — хай співає гімн народний!“

Наперед вийшла молода дівчина в національній строю. І стала славити красу землі, котрій служила, і подвиги її героїв. І підбадьорювала нарід до борби з ворогами, до праці над собою, до витривалости, до посвяти життя і майна за народні ідеали. Під її звуки молодіж покидала пусті забави, жінки відтинали пишні коси і плели з них тятиви боєві, а старі батьки і діти радо клали сиві голови під меч катів. — Але коли задумала вона перейти межі рідного краю, їжили ся проти неї багнети пограничних жандармів і проганяли її градом куль і димом пороху. А коли задумала продерти ся крізь мури палати деспотів, так тих, що несли її на устах, заковувано у кайдани, запирано в тюрми, висилано далеко під сніжисте небо Сибіру, а то і засуджувано на смерть...

„Сильна твоя пісня, сестро!“ сказали слухаючі — „але її міць і влада в однім тільки народі; не тобі дістати пальму побіди. Хай виступить пісня релігійна!“

Тихим ходом наблизила ся скромно черничка в темній одежі. Руки зложила навхрест, а ясні очі впялила в небо. Повагом понесла ся її пісня, славлячи велич і святість і доброту Найвисшої істоти. В громадах, над ко-

трими лунала, клонили ся голови в покорі у низ, а в серця вступила любов і погода і сила, нести терпеливо хрест житєвий. Найбільше приклонників находила вона поміж молодими і невістами і серед нуждарів усіх народів, котрі в обіцянці загробних радощий шукали відради на дочасні терпіння. Але можли сьвіта, хоч і впускали її до своїх палат, та тільки про людське око. А вчені філософи стрічали її скептичним питанєм: Чи ти певна, що існує та Найвисша істота, котрої славу береш ся оспівувати? А такі сумніви зимним градом падали на її крильця. А коли хотіла загостити до других народів, то подибувала їхні пісні релігійні. Вони мірили її грізним зором, кажучи: „Чого се ти до нас зайшла? Твій Бог — Бог ложи; твоя віра обман. Ми одні лише поняли як слід Найвисшого і єго науку“. І пісні як два ворожі війська вдаряли на себе, а під їх стяг ставали цілі народи і братобійча війна во імя Найдобротливішого розгоріла поміж людьми.

„Велична твоя пісня, сестро! рішили суперниці — але сили переможця в неї нема. Хай співає пісня любовна!“

Прегарне молоде дівчатко затягло довгу тужливу думку. І зазвеніла у ній як сьвіт стара, а все нова історія людського серця, Линула скрізь по землі і єднала молоді душі і під снігами півночі, і серед буйної тропікової фльори і в тихих вишневих садках українських. І співала про зорі і місячні ночі, про соловеїв, про дівочу вроду. І пускали її до себе горді вельможі і бездомні

нуждарі, і давала вона всім на часинку хвилі забутя і розкоші. І благословили її за те щасливі молоді. — Але у радосні акорди, мов скрегіт желіза по шклі вплітали ся ще частійше диссонанси! І дріжала у них розпука зведених дівчат, і горе самотних материй і сумне дитиньство безбатченків. А коли заціплена в однім серци, не найшла дружнього відзвуку у другім, так злословили її ті, що через неї у муках вмирили: „Будь проклята, обманщице!“ А коли в непорочні єї тони замішала ся змислова пристрасть, так поклонники любови йшли на службу А-старті. І хоч розцвітали рожі і лелії по єї дорогах, ще густійше знімало ся за нею колюче терне зависти і мести і бурян розпусти, а то й калюжі крови значили єї похід...

„Гарна твоя пісня, сестричко! але щастя не дає вона людям“, порішили другі пісні. „І тобі не дістати пальми побіди“.

І нерішучо стояли чотири пісні і вже вуж зависти і гніву почав підповзувати до їх сердець, коли стежиною від села надійшла молода жінка. Проста намітка з білого полотна окружала єї лагідне лице з профілем Мадонни. На руках у неї заходило ся від плачу маленьке дитятко.

„Отся невіста хай нас розсудить!“ закликала боєва пісня. „Кому вона признає пальму побіди, той стане переможцем“.

„Успокійте мені вперед моє мале! відповіла молода мати всьміхаючись“.

І стали пісні суперниці кожда по свому забавляти розхлипану дитину. Але безуспіш-

но! Грімки звуки боєвого маршу дроз страху наводили на дріботу, поважна народна і релігійна пісня безслідно прозвеніли над малою головою, а тужливі тони любовні спричинили ще сердечнійше хлипанє.

І знов безрадни стояли пісні.

Тоді молода жінка почала сама співати. І понесла ся така собі проста невибаглива пісонька. Ні в словах єї, ні в мельодії не було великого артизму, але було в ній щось, чого не ставало всім другим пісням. Бо в тій простій пісонці сільської жінки лунала відвічна як природа і як природа незмінна любов материнська. І відгукнули ся у ній століття пестоший і безконечної посьвати матернього серця і чути в ній було тепло родинного огнища і захист бездомних і безжурні радощі дитинства. І не було для неї ні кордонів, ні мурів, ні перегород. І немов усе-світна птичка несла ся та проста пісонька у всі краї, між усі народи — і переступала пороги гордих палат і заходила до вбогих хижин селянських. А де не зайшла, усюди стрічала своїх приклонників і скрізь витали їй радо. Матери повірювали їй без остраху свої найдорожші скарби, заплакані діти раділи під єї поцілуями, залюблені всьміхали ся соромливо, горді, загартовані житєм мужі на шелести єї кроків підносили голови від найповажніших робіт і линули думкою у непорочний золотий ранок житя, а навіть сивий дідусь з почесністю клонив ся перед нею і тихо шепотів імя давно помершої матери.

І не лиш люди, а й другі животні піддавали ся могутним чарам скромної пісоньки. Грізна львиця, ще не обмивши пащеки від крови роздертої антильопа, трівожно пригортала до себе свої діти, а пташки в гніздах ширше розпускали крильця над малою громадкою жовтодзюбих. І всю природу обгорнуло таке сердешне, чисте розніжене, такий глибокий супокій як тоді, коли у перше вийшла вона з рук Всемогучого Творця.

Мовчки стояли пісні суперниці, поникши головами в долину. А чим довше прислухували ся простій пісонці, відкривали, що і кожда з них мала за первісну основу такі самі прості звуки, і аж опісля житеві і суспільні обставини згармонізували їх у відмінні мельодії. І згадали, що й вони перед сотками літ у темряві віків були раз такою простою пісонькою тоді ще, як на землі залунав перший плач першої дитини десь там над водами Евфрату чи Гангесу, де хитала ся колиска людства.

„Хто ти така?“ спитали пісні молоду жінку, коли приспавши співом своє мале, брала ся відходити домів.

„Я мати“ — відповіла скромно невіста.

„А яку се пісню ти співала?“

„Колискову“.

І вмить усі пісні склонили ся перед піснею матери і признали їй пальму побіди.

МАТИ.

Прийомна лікаря — така собі звичайна кімната, тільки з окремим відтинком сумовитости, яку поклато на неї усе те фізичне горе, що єго осколки полишають тутки хорі люди. На столі лежить кілька ілюстрованих часописий і книжок, призначених розривати нудьгу дожидаючих своєї черги пацієнтів. В кімнаті сидить між иншими і молода ще, гарна жінка з невеличким дівчатком. Вбрана по послідній моді, раз-враз заглядає у велике зеркало знапротив, любуючись своєю елегантною тоалетою і фантазийним оксамітним капелюшком, від котрого чудово відбиває буйне, русяве волосє і правильний профіль лица. Перекидує листками книжки не так зацікавлена єї змістом як радше, щоби мати нагоду показати за кождим елегантним рухом руки кругле рамя, що біліє зпід коротких рукавців. Онтой нестарий ще, заживний добродій не спускає з неї очий — які дивні огні жевріють в них побіч одушевлення красою сусідки!

Мала дівчинка, така марненька аж зелена, відбиває різко від гарної, елегантноі мами. Се вона лічить ся у доктора. Сидить

тихенько при столі і собі перекидує ілюстровану книжку. Вряди-годи спинить ся довше при якимсь образці, вдивляє ся в него довго-уважно, відтак підносить очи знад книжки на маму — видко в них якесь ваганє — немов рада-б про щось спитати та не сьміє. А мама кокетує невпинно заживного добродія.

Аж ось мала не втерпіла.

„Мамо! подиви ся, прошу! що се вони роблять?! скрикнула у голос, торгаючи маму за рукав.

Елегантна дама порушила ся нетерпеливо на кріслі і обережно відсунула руку дівчини від своєї тоалети.

„Вважай, Зоню! Се не гарно так голосно питати — скартала доньку. У доктора треба сидіти тихо, дожидаючи своєї черги“. Поправила ковнірець малої і глипнула на образок.

„Що-ж тут такого цікавого? Сама бачиш: ось багато народу зійшло ся на якесь видовище. Онтам гарно вбрані дами сидять в льожах, як ми в театрі, а тут посередині будуть карати якогось опришка. Ах! який він страшний і обдертий! Замкни сю книжку — такі образці неконче відповідні для дітей та ще й дівчаток!“

І знову кинула зором в зеркало і в сторону заживного добродія, простуючись повним поваги рухом, немов хотіла сказати: „Ось як я вмю повчити цікаву дитину!“

А Зоня спустила очи на образок і довго ще старала ся розв'язати в головці его зна-

чіне. Відтак тихенько зітхнула і відложила книжку...

*

*

*

Тиждень опісля. Та сама прийомна лікарка, тільки гості інші. Нема вже гарної, елегантної дами з марненьким дівчатком; при столі сидить друга молода жінка з хлопчиком. Скромна, темна одіж і такий невибагливий капелюх надають їй ціху поваги і якогось то супокою. Черти лиця неправильні, але якраз в тій неправильности лежить їх принада — се не монотонна пропорція ліній, що вражає нас лише тою зовнішньою гармонією, тут в кожній нерівній складці лежить думка, а всі разом складають історію духового життя людини.

Вона не кидає зором у зеркало, бо її очі спущені на книжку; одною рукою обняла шию хлопця, а пальцем другої водить по образах.

А хлопець слідить бистрими оченятами за картинками і засипує маму питаннями розумними, ясними. І за кожен раз, коли почує відповідь, спаленіє его личко луною радості.

— А се, мамусю? — кличе, задержуючись при новім образку. — Кого се убили? Хто сей, що лежить на землі? Якийсь нещасний подорожний, правда?

— Ні, се зрадник, а онтой старий, похмурий козак, що стоїть з рушницею над ним, его рідний батько. Батько убив сина за те, що син став зрадником.

— Зрадником? Що він зробив?

— Послухай! У козацького полковника Тараса Бульби, отсего старого козарлюги, були два сини — гарні, сьміливі, завзяті Запорожці, Остап і Андрій. Та ось прийшло до борби з Ляхами. — І Андрій дав ся причарувати гарній донці ляцького воєводи і перейшов на сторону ворога. Відцурав ся батька і неньки, і брата і всіх своїх, відцурав ся прадідної віри сьвятої, позабув Січ, позабув усі кривди, які витерпіла Україна від ворога, і з оружем в руках виступив до борби зі своїми земляками. Аж ось підчас битви наздігнав его батько в тім лісі і сам зробив суд над зрадником-сином, сам убив его власною рукою. Так повинен згинути кождий зрадник!

Як твердо сказала мама сі слова!

— То він зле зробив, Андрій? він со-
грішив, правда мамусю?

— Найтяжшим гріхом, за котрий нема ні тут, ні там прощенья. Він запродав своїх, запродав їх ворогам, як колись Юда Іскаріот видав за гроші Христа в руки фарисеїв. Так мусить гинути кождий зрадник!

Як твердо сказала мама сі слова! Яка страшна мусить бути та зрада, коли вона, та его добра мама, що любовію обгортає всіх людий своїх і чужих, що кривди не дасть і зьвірині зробити, та его солодка мамуся такий грізний засуд видала на отсего чоловіка!

Хлопчаина впялив очи в образок і мовчки розбирає усі его подробиці.

— А Остап?

Мама перекинула кілька листків і задержала ся при новій картинці.

— І Остап згинув, але не зрадником. Ось бачиш: сей просторий майдан то варшавська площа. А кругом товпа народа — на кришах домів, на бальконах — усе зійшло ся, щоб поглянути, як будуть мучити козаків, котрих Ляхи переловили. А ось тут і вони — з відкритими головами, з довгими чубами, із запущеними бородами — горді, понурі, байдужі на смерть. А сей ось привязаний до колоди, обнажений з одежі — се Остап. Перший піде на смерть. А той над ним кремезний хлоп зі сокирою і пилою — то кат. Він буде довго усякі муки вигадувати козакам, заки наконець відрубає їм голови. Але Остап по козацьки терпіти не — ні крику, ні стону не видасть, хоч ломати єму стануть кости в руках і ногах. Тільки на одну хвилинку згадає старого батька і серед найтяжших мук закричить:

Тату! де ти? чи чуєш ти все?

А з отсеї непроглядної товпи старий Бульба, бо він тут заховав ся, відгукує Остапови грімко:

— Чую, сину!

Як гарно мама розповідає, як жалібно! Дивить ся хлопець на образок довго-довго, усе передумує. Відтак перекинув листок упять і знова спинив ся зором на убитім Андрію.

— Я ніколи не стану зрадником! — пронесло ся тихенько над книжкою.

— Най тебе Господь боронить! радше...
— трохи не скрикнула молода жінка, поблїднївши — та ось відчинили ся двері від другої комнати і Стефка покликано до лікаря.

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ И 36 003

1990

333808

В 2.148

В.2148

Константина Малишук
ВІРА ЛЕБЕДОВА.

П І С Н І.

ЛЬВІВ, 1908.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка
під варидом К. Беднарського.